

International Colloquium. *The Stem Cell Dilemma. For the good of „all” human beings? 13-14 November 2001. Rome. Italy.* Ed. Gonzalo Miranda, LC. Fondation Guile. Boncourt 2002 ss. 128.

W bogactwie specjalistycznych zagadnień z zakresu bioetyki szczególnego znaczenia nabiera problematyka komórek macierzystych. Współcześnie kwestie te stają wręcz w centrum już nie tylko analiz teoretycznych, ale tak badań naukowych jak i przede wszystkim coraz liczniejszych i bardziej odważnych eksperymentów medycznych. Także bardzo szerokie środki materialne w znacznym stopniu przeznaczone są na te działy rozwoju, a także wielu nauk pokrewnych czy pomocniczych.

Nie można jednak stając wobec bioetyki, a zwłaszcza jej bezpośrednich, a nawet pośrednich odniesień do człowieka, pominąć i kwestii antropologicznych oraz etyczno-moralnych. To są kategorie uzupełniające się nawzajem, nawet już na etapie badań teoretycznych, a zwłaszcza eksperymentalnych. Zawsze bowiem technika, jej możliwości, nawet służebne, winny spotykać się z pytaniem o dopuszczalność nie tylko w sferze możliwości, ale i godziwości, zwłaszcza w odniesieniu do konkretnej osoby ludzkiej. Oczywiście, w odpowiedzi na jawiące się tutaj pytania czy propozycje istnieje wielość oraz różnorodność opinii, stanowisk społecznych czy ocen, a także stanowisk prawnych.

Dnia 21 maja 1991 r. został utworzony w Papieskim Ateneum „Regina Apostolorum” w Rzymie, prowadzonym przez legionistów Chrystusa, pierwszy w dziejach Wydział Bioetyki. Właśnie jego staraniem oraz Fundacji szwajcarskiej „Guile” zorganizowano sympozjum interdyscyplinarne w dniach 13-14 listopada 2001 r. poświęcone kwestiom związanym z problematyką komórek macierzystych.

Całość prezentowanych akt otwiera spis treści (s. 3-4) i wstęp Paolo Scarafoni, rektora Ateneum (s. 5).

Natomiast treściowo książkę rozpoczyna wprowadzenie, które już wstępnie wskazuje na liczne dylematy związane z kwestiami komórek macierzystych (s. 7-10). Autor Gonzalo Miranda podkreśla, iż niezbędne jest tutaj obserwowanie, słuchanie i podjęcie próby zrozumienia samego zagadnienia w jego wielopłaszczyznowości. Tutaj także zamieszczono telegram kard. Angelo Sodano, sekretarza stanu Stolicy Apostolskiej, skierowany do uczestników sympozjum w imieniu Ojca Świętego Jana Pawła II (s. 11).

Z kolei Monica Lopez Barahona z Uniwersytetu Franciszka de Vitoria z Madrytu dokonała swoistego przeglądu badań nad komórkami macierzystymi (s. 13-19). Natomiast o homeopatycznych komórkach macierzystych mówił Esmail D. Zanjani z Uniwersytetu Nevada w Reno (s. 21-29). Z kolei kwestie dorosłych komórek macierzystych przedstawił Salvatore Mancuso z Katolickiego Uniwersytetu Sacro Cuore w Rzymie (s. 31-35).

Neurologiczne komórki macierzyste to tematyka podjęta przez Angelo L. Vescovi ze Szpitala San Raffale w Mediolanie (s. 37-42). Natomiast zagadnienie dorosłych komórek macierzystych w dermatologii omówił Michele De Luca z Instytutu Derma-

tologii w Rzymie (s. 43-48). Kolejny referent, Eckehard Wolf, odniósł się do problematyki embrionalnych komórek macierzystych i ich przekazywania (s. 49-54).

Konsekwencjom badań nad ludzkimi embrionalnymi komórkami macierzystymi poświęcił swe wystąpienie Volker Herzog związany z Uniwersytetem w Bonn oraz Niemieckim Towarzystwem Biologii Komórkowej (s. 55-59). Z kolei ukazano kwestie handlowe aspektu badań nad komórkami macierzystymi w wykładzie Daniel R. Marshak z Narodowego Instytutu Zdrowia Stanów Zjednoczonych Ameryki (s. 61-66). Natomiast prawne perspektywy badań nad klonowaniem i nad embrionami ukazał Etsuko Akiba z Uniwersytetu Toyama (s. 67-73).

Tożsamość ludzkiego embrionu stała się przedmiotem refleksji Roberto Colombo wiceprezidenta Cambrex Corporation (s. 75-79). Z kolei etyczne i prawne spostrzeżenia wokół tożsamości ludzkiego embrionu przedstawił Hans-Peter Schreiber należący m.in. do German Human Genome Project (s. 81-88). Natomiast dyskusjom etycznym o komórkach macierzystych przyglądał się bardziej systematycznie Adriano Bompiani ze Szpitala Pediatrycznego „Bambino Gesù” w Rzymie (s. 89-102).

W kolejnych dwóch referatach przeanalizowano katolicką doktrynę o początku życia. Dokonał tego Gonzalo Miranda, Dziekan Wydziału Bioetyki Ateneum „Regina Apostolorum” (s. 103-107) oraz kard. Dionigi Tettamanzi, arcybiskup Mediolanu (s. 109-119).

Całość publikowanych akt symposium zamykają krótkie noty biograficzne poszczególnych autorów, za wyjątkiem R. Colombo (s. 121-125). Ukazano w nich schematycznie przygotowanie naukowe, działalność badawczą oraz aktualne zaangażowanie i przynależność do różnych organizacji czy struktur naukowo-badawczych oraz społecznych czy nawet rządowych.

W prezentowanych aktach szeroko wybrzmiewa problematyka interdyscyplinarna dotycząca m.in. sfery biomedycyny, bioprawa czy ekologii, zawsze z odniesieniem do życia człowieka. Wielość spotykających się tutaj dyscyplin ma swe ostateczne antropologiczne ześrodkowanie właśnie w człowieku. On staje się centrum, ale jakże często traktowanym jako narzędzie badań, a nie osobowy człowiek, zwłaszcza jako tak rozeznawany od samego poczęcia. Od tego bowiem momentu jest to już niepowtarzalna istota ludzka.

W kontekście człowieka zagadnienie komórek macierzystych jest szczególnie nośnym tematem, zwłaszcza w szeroko pojętych mediach. W ostatnim czasie można bardzo łatwo zauważyć niezwykle postępy wiedzy oraz idących zazwyczaj z tym osiągnięć naukowych. Dochodzą niejednokrotnie do głosu wręcz szokujące informacje. W sensie technicznym oraz medycznym zdają się budzić nadzieję zwłaszcza wobec różnorodnych chorób i skutków postępującego wieku. Jednak w tym kontekście zazwyczaj nie pyta się o całe zaplecze techniczne i materialne tych propozycji. Wręcz można odnieść wrażenie, że się świadomie je ukrywa lub nimi radykalnie manipuluje.

Zawsze szczytnym hasłem, przestaniem służebnym, które zdaje się usprawiedliwiać wszystko, pozostaje wskazanie na dobro ludzkości czy pomoc poszczególnym ludziom, zwłaszcza w chorobie i cierpieniu oraz w starości. To dla wielu wydaje się być wystarczającym argumentem dopuszczającym i usprawiedliwiającym wszystko. Jednak oderwanie tych haseł oraz związanych z nimi działań od wymiarów etyczno-moralnych skazuje je często na wypaczenia, wręcz negację samego człowieka i jego

życia ludzkiego. Stawianie jego jakości, przydatności dla innych jest jednocześnie negacją obiektywnego charakteru godności osobowej człowieka wpisanej w niego samego od początku jego istnienia aż do naturalnej śmierci. Ostatecznie chodzi o ofiarę i cierpienie jednych ludzi na rzecz drugich.

Autorzy poszczególnych referatów są wybitnymi specjalistami i autorytetami w zakresie podjętej problematyki. Reprezentują oni wszystkie znaczące środowiska i kręgi badawcze w tej dziedzinie. Także wywodzą się z różnych opcji kulturowych, ideowych oraz prezentują różne orientacje etyczno-moralne. Można jednak odnieść wrażenie, że jednak łączy ich wspólna czy przynajmniej zbliżona wizja antropologiczna człowieka.

Niektóre teksty mają przypisy, inne wykazy bibliograficzne. Elementy te są ważnym uzupełnieniem i często wręcz dopowiedzeniem w kierunku bardziej szczegółowych wizji licznych zagadnień z zakresu bioetyki. Jest to tym cenniejsze, że istnieje w tej dziedzinie wiele bardzo specjalistycznych propozycji, które wymagają jakby wyjaśnień na marginesie czy wskazań, gdzie można je znaleźć.

Czasem zamieszczono materiały graficzne. Są one ważnym dopowiedzeniem, które ułatwia przybliżenie wizji poszczególnych kwestii. Współcześnie są to typowe zabiegi często stosowane w wykładach.

Bardzo dobrym rozwiązaniem najpierw samego sympozjum, a obecnie prezentowanej publikacji, jest widzenie kompleksowości kwestii komórek macierzystych. Dotyka się tu zwłaszcza problemu ich pozyskiwania. Zatem pytania o komórki macierzyste z embrionu czy z innych źródeł. Te pierwsze pozyskuje się za cenę uśmiercenia poczętego życia ludzkiego. Zatem jedno życie ludzkie traktuje się arbitralnie jako mniej wartościowe niż inne, a więc poświęca się je dla innego. Czy taki tok myślenia można zaakceptować? Zatem aktualne jest pytanie sympozjum, czy zagadnienie komórek macierzystych i badań nad nimi zawsze są dla dobra wszystkich istnień ludzkich?

Bp Andrzej F. Dziuba